

antwoordde hij: helemaal niet, maar ik kreeg enorm medelijden met hem.”

Het theater van Joeri Progrebnitsjko is er een van een ombeschaamd medegevoel. Geen enkel esthetisch oordeel komt tussen om de schrijftuur van Tsjechov om te buigen in een vooraf bepaalde richting. En plots, als bij wonder, moet je lachen, zonder uitbundigheid maar ook zonder valse schaamte. En je begrijpt dat Tsjechov op een bepaalde dag van zichzelf vond dat hij een komedie geschreven had. Meer dan een geslaagd stuk is het theater van Joeri Progrebnitsjko een waarachtig kritisch kunstwerk zoals George Steiner het heeft gedefinieerd. Een kunstwerk dat van een tekst in het verleden een actuele aanwezigheid maakt en dat ons aanzet om onze geschiedenis te herlezen in het licht van de ontdekkingen van vandaag (zie kader).

“De ziel van het theater redden en daarmee ook de toekomst van hun beroep is de grote taak van de acteurs, regisseurs en theaterauteurs”, schreef Mikhail Tsjechov. Deze uitspraak, die verkeerd gelezen choquerend kan overkomen omwille van de corporatistische reflexen die worden opgeroepen, blijkt belangrijk te zijn in deze troebele momenten die het Russische theater doormaakt. Want deze uitspraak bevat de resten van een ethiek van de creatie.

Het Russische theater gaat fundamentele veranderingen tegemoet. De twee pijlers waarop het tot nog toe rustte, het repertoiretheater en de staatssubsidiëring, zijn door het verschijnen van de vrije-markteconomie aan het wankelen gegaan. De dwaasheden van het repertoirestelsel zijn bekend. Dat laat bijvoorbeeld toe om op een zondagmiddag *De Blauwe Vogel* van Maeterlinck te zien in een regie van Stanislavski uit...1909. Ook de produktiedwang van het repertoirestelsel is bekend: de decors kunnen niet afgewerkt worden zoals het hoort, het neerplaatsen ervan gebeurt onzorgvuldig, belichtingsplannen ontbreken. Hoewel alle theaters functioneren volgens dat systeem van afwisselende programmatie, hebben ze niet allemaal de menselijke, de technische en de financiële middelen voor een efficiënt beheer van dat systeem. Op het niveau van de acteurs noodzaakt dit systeem tot het in stand houden van een groot permanent gezelschap, terwijl de acteurs slechts drie tot vier uur per dag beschikbaar zijn voor repetities.

Het tweede grote probleem waarmee het Russische theater vandaag wordt geconfronteerd, is dat van de onzekere financiële toekomst van zijn instituten. Tot vandaag was de Staat de enige mecenas van de cultuur, zowel op het gebied van vorming als van produktie. Dat alles wordt nu door de vrije markt in vraag gesteld. Anatoli Smiljanski, literair adviseur bij het Kunsttheater, heeft vertrouwen in het behoud van de overheidssubsidie voor grote instituten. Hij voorziet wel belangrijke wijzigingen in hun omvang en hun structuren. Het Theater Krasnaya Presnya met dertig acteurs in dienst, heeft zich gedurende meer dan drie jaar zelf gefinancierd. Tijdens ons bezoek kwam de bevestiging dat het theater voortaan gesubsidieerd zal worden door de stad Moskou. De prijs van een theaterticket is nog steeds onderhevig aan grote schommelingen maar zal zich in de toekomst stabiliseren op een veel hoger bedrag dan vroeger. Zowel zelfstandige als officiële gezelschappen zijn begonnen met het zoeken naar privé-financiering. De Russische Unie van Theatermensen is een van de particuliere organisaties die over veel middelen beschikt voor creatie. De Unie kan, dankzij de eigendom van cosmetiefabrieken, van het beheer van rusthuizen voor acteurs en de bijdragen van haar leden, op een belangrijke en onafhankelijke manier het theaterleven van de komende jaren beïnvloeden. Na het verschijnen van de eerste indienstnemingscontracten voor acteurs, voorziet de heer Akoulos, directeur van de Unie, tegen januari de eerste stempelende acteurs. Het is moeilijk te voorspellen welke omvang dat verschijnsel zal aannemen. Iedereen is evenwel op zijn hoede. Anatoli Smiljanski zei me, daarbij een vriend en filosoof citerend: “Ik kan voorspellen wat er in Rusland gaat gebeuren binnen tien jaar, maar ik kan niet zeggen wat er binnen tien dagen gaat gebeuren.” Dat is des te aannemelijker nu in Moskou de temperatuur al gedaald is tot min. tien graden. Sinds verschillende weken is er geen suiker meer te vinden, ook de bevoorrading van melkprodukten begint vertraging op te lopen. De hoop komt wellicht met het smelten van de sneeuw.

Benoît Vreux

vertaling Pol Arias, Erwin Jans

De meest verse vis

“U zit op de eerste, tweede of derde rij, of zelfs op de scène want nergens is er nog plaats. U voelt zich als een vlieg die gevangen zit in de hals van de geluidstrechter van een grammofoon. De acteur is tegen de muur geplakt. Hij kijkt naar die drie rijen alsof het de bolletjes zijn van een telraam. Het lijkt erop alsof hij zich van u zou kunnen bedienen om te tellen. Maar u zit in een betere positie. U observeert hem als door een microscoop. Hij bevindt zich teruggedrongen in een hoek van uw aquarium zonder de minste kans om aan uw blikveld te ontsnappen. Hier kan niets verborgen blijven: de dingen niet, de woorden niet, de bewegingen niet. Om te vermijden dat ze opvallend zouden worden, kruisen die woorden, die bewegingen, die dingen zich zonder ophouden. Op die manier stapelt zich een dichtheid van aanwezigheden op. Zich in elkaar verstrengelend vormen die woorden, die bewegingen, die dingen een nieuwe atmosfeer. Even zwaar als water. Niets verdwijnt zonder een spoor achter te laten, niets verschijnt er voor de eerste keer. Hier heerst de wet van de conservatie van de theatrale substantie. Hier kan men ademen en leven. En het is waarschijnlijk de enige atmosfeer waarin het de moeite waard is om te leven.

Open uw kieuwen. Hier is, zoals in het oude winkelstalletje van Tbilissi ‘de vis altijd het meest vers’.”

Konstantin Mamayev over het Theater Krasnaya Presnya.